BUDAPESTI MŰSZAKI ÉS GAZDASÁGTUDOMÁNYI EGYETEM
VILLAMOSMÉRNÖKI ÉS INFORMATIKAI KAR
MÉRÉSTECHNIKA ÉS INFORMÁCIÓS RENDSZEREK TANSZÉK

Digitális technika VIMIAA02 12. hét

Fehér Béla, Benesóczky Zoltán
BME MIT

Interruptos periféria kezelés II.

Megszakításrendszerek feladatai:

- **Megszakítási események jelzése**
  Minden periféria ***külön jelvezetéken*** *ad jelzést.*
  - ***Szint érzékeny*** *Az IT kérés a jel szintjének hatására történik:* a kérés történhet a jel *L szintjére* vagy *H szintjére* (hardver függő)
  - ***Élérzékeny*** *Az IT kérés a jel élének hatására történik:* a kérés történhet a jel *felfutó élére* vagy *lefutó élére*, (hardver függő).

  Az IT kérés legtöbb esetben szintérzékeny. Ekkor a kiszolgálásig fenn kell tartani a jelzést. ***A kérés törlését az IT kiszolgáló program végéig el kell végezni.*** (Pl. MiniRISC esetén H szintet kell adni a kiszolgálás elkezdéséig.)

  A különleges események jelzésére fenntartott nem maszkolható (nem tiltható) interrupt (*NMI*) mindig élérzékeny. (NMI-vel nem rendelkezik minden CPU.)

Interruptos periféria kezelés II.

Megszakításrendszerek feladatai (folytatás):

- **Megszakításkérés prioritásának kezelése**
  Melyik perifériát ***szolgálja ki először, ha egyszerre több periféria kér IT-t?*** A kérők közül ***az aktuálisan legnagyobb prioritásút***.
  - Az *NMI* prioritása a legnagyobb.
  - A többi esetében többféle ***prioritási stratégia*** alkalmazható.
  - **Fix prioritás**
    A prioritás előre meghatározott, nem változtatható.
  - **Változó prioritás**
    A prioritás rugalmasan változtatható.
    Pl. ***Körben forgó prioritás*** esetén a prioritási sorban legelöl állóból (legnagyobb prioritásúból) a kiszolgálása után a legkisebb prioritású válik

Interruptos periféria kezelés II.

Megszakításrendszerek feladatai (folytatás):

- **Megszakításkérések engedélyezése / tiltása**
  - **A processzorban** *a **globális IT elfogadás engedélyező bit** 1-be írásával kell engedélyezni, 0-ba írásával tiltani.* ***A RESET letiltja.***
    Ezt a processzor megfelelő utasításai végzik.
    Engedélyező** utasítás elnevezései:* ***sti, ei.
    *A **tiltó** utasítás elnevezései:* ***cli, di***
    A *különleges események* *(pl. tápellátás probléma)* jelzésére fenntartott ***NMI*** (nem maszkolható interrupt) ***nem tiltható le***.
  - **A perifériában** az IT engedélyező bit(ek)el engedélyezhető. Egy periféria több IT eseményt is generálhat, amelyek külön engedélyezhetők. ***A RESET letiltja.***
- **Megszakításforrás azonosítása**
  *Honnan tudja a processzor, hogy **melyik periféria kérte az IT-t**? IT rendszer függő, ott tárgyaljuk.*
- **Az ISR kezdőcímének meghatározása.**
  Milyen címre kell ugrani az IT elfogadásakor? *IT rendszer függő, lásd ott.*

Interruptos periféria kezelés II.

- **Megszakításrendszerek feladatai** (folytatás):
  - **Megszakításkérés kiszolgáló szubrutin (ISR) végrehajtása, a szükséges adminisztráció elvégzése.** *Milyen kötelező elvégzendő feladatok vannak az IT rutinban?* ***El kell menteni*** *(meg kell őrizni)* ***az IT rutinban használt regiszterek értékét*** *(és a FLAG-ek értékét is).* A mentés a **stack-be**, vagy valamely **regiszter bankba** (alternatív regiszter készlet) történhet. (A MiniRISC-knek nincs stack-be adatot író és onnan adatot olvasó utasítása és csak egy regiszter készlettel rendelkezik.)
    Egyes uC-k több regiszter készlettel (bank) rendelkeznek, melyek között gyorsan lehet váltani.
  - *El kell végezni a periféria kezelését és az egyéb elvégzendő feladatokat. (Periféria és feladat függő.)*

Interruptos periféria kezelés II.

- **Megszakításrendszerek feladatai** (folytatás):
  - **Visszatérés az IT rutinból a program eredeti állapotának visszaállításával.**
  - *Vissza kell állítani a CPU IT előtti állapotát. Pl.* ***A megszakított program által használt regiszterek és a flag regiszter értéke ugyanaz kell, hogy legyen, mint a megszakítás előtt.***
  - *Ha a mentés regiszter bank váltással történt, akkor* ***vissza kell váltani az eredeti regiszter bankra****.*
  - *Ha a mentés stack-re írássokkal történt (push ri, push rj,...), akkor fordított sorrendben* ***vissza kell olvasni a stack-ből a regiszterekbe az adatokat*** *(..., pop rj, pop ri.).*

Interruptos periféria kezelés II.

- **Megszakításrendszerek feladatai** (folytatás):
- ***A regiszter mentés/visszaállítás, vagy egy része lehet automatikus*** (a CPU program nélkül elvégzi). Pl**. *MiniRISC*** esetén IT hatására ***a PC mellett a FLAG regiszter automatikusan a stack tetejére mentődik*, *rti***-re pedig onnan ***vissza***.
- A ***MiniRISC processzor esetén*** a mentés/visszamentés helyett ***a regiszter készletet 3 részre osztjuk***. Az egyik részt ***csak a főprogramban használjuk***. A másikat ***csak az IT rutinban***. A harmadikat pedig ***adatok átadásra a főprogram és az IT között*** (ha van ilyenre szükség). (Nem írunk olyan programot, amely ennél komlexebb megoldást igényel.)
- ***A kiszolgálás végéig meg kell szüntetni a kiszolgált periféria IT kérését. Ennek módja periféria és IT rendszer függő.***

Interrupt rendszerek

- **IT rendszerek osztályozása.**
  - **Egyszerű IT rendszer**
    Minden IT-nek **ugyanaz** ***az ISR belépési pontja*** (címe).
  - **Vektoros IT rendszer**
    Minden IT forráshoz **különböző** ***ISR belépési pont*** (cím) tartozik.
  - **Egyszintű IT rendszer**
    Egy interrupt ***nem szakíthat meg*** egy ***másik interruptot***.
  - **Többszintű IT rendszer**
    Egy interrupt **megaszakíthat egy másikat** (alacsonyabb prioritásút)
- ***Az egyszerű IT rendszer egyben egyszintű is.***
- ***A vektoros IT rendszer lehet egy és többszintű is.***

Egyszerű IT rendszer

- **Egyszerű IT rendszer**
  - Egyetlen ***közös IT rutin kezdőcím tarozik minden IT forráshoz.*** (Pl. MiniRISC: 0x01). Ezen a belépési ponton kezdődhet az IT rutin, vagy ide az IT rutinra ugró utasítást kell tenni.
  - ***A processzor IRQ*** (IT kérés) ***bemenetére a perifériák IRQi interrupt kérő jeleinek VAGY kapcsolata kerül***, így az IRQ csak azt jelzi, hogy valamelyik (akár több is) IT-t kér.

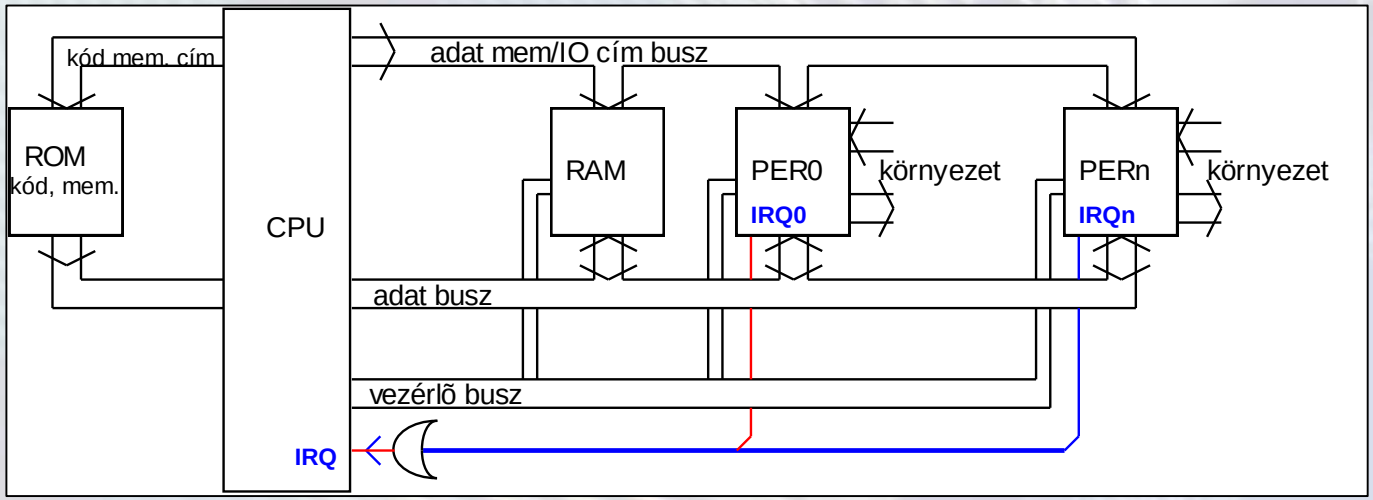

Egyszerű IT rendszer

- **Az IT forrásának a meghatározása egyszerű IT rendszernél**
- Egyszerű IT rendszer esetén tehát a processzor csak annyi információt kap, hogy valamely periféria IT-kér.

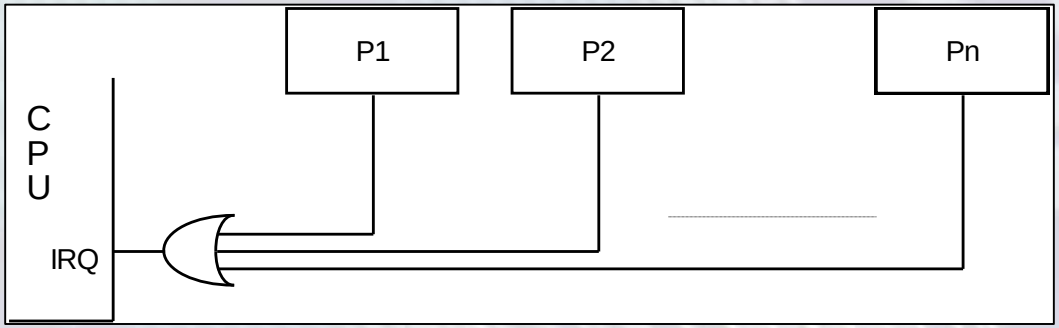

- ***Az IT kérés hatására*** a visszatérési cím stack-re mentése után ***a közös ISR belépési pontra adódik a vezérlés*** és ***a globális IT kérés engedélyezése automatikusan letiltódik*** (az előző, engedélyezett állapot elmentődik.).

Egyszerű IT rendszer

Az IT forrásának a meghatározása és kiszolgálása egyszerű IT rendszer esetén.

- A közös IT rutinban minden IT-sen kezelt periféria státus regiszterének lekérdezésével lehet azonosítani, hogy melyek kértek IT-t.
- A státus lekérdezés sorrendje dönti el a prioritást, vagyis hogy több IT kérő esetén melyik lesz először kiszolgálva.

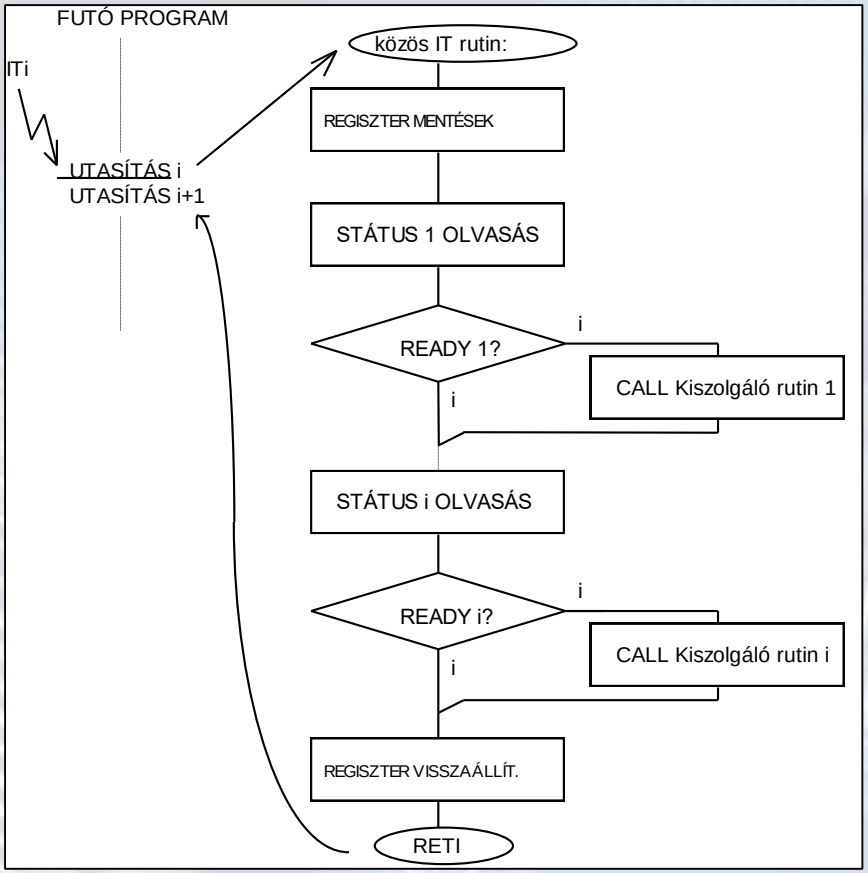

Egyszerű IT rendszer

- A ***visszatérés előtt a periféria IT kérését törölni kell.***
- Az IT törlésének módja többféle lehet (periféria függő).
  - A periféria státus regiszer kiolvasása után az ***IT-t jelző bitjébe 1-et kell írni***. (Nem 0-át! Pl. MiniRISC BT periféria BTIF regisztere.)
  - A periféria ***státus regiszterének olvasása törli*** a periféria IT kérését (MiniRISC TIMER periféria).
  - ***Az IT kérő esemény megszűnése törli*** az IT kérést. (Pl. A „FIFO-ban adat van” jelzést a FIFO összes adatának a kiolvasása, a MiniRISC USRT perifériában.)

A MiniRISC megszakításrendszere

- A MiniRISC ***interrupt rendszere egyszerű és egyszintű***.
- A CPU az ISR-re ugrás előtt ***a stack-re menti a megszakított program következő (még nem végrehajtott) utasításának a címét és a flag regiszter tartalmát továbbá letiltja a további interruptokat*** (IE =0 lesz).
- Minden IT hatására a ***0x01 címre adódik*** a vezérlés.
- Több interruptosan kezelt periféria esetén az IT rutinban ***a perifériák státus regiszterének lekérdezésével deríthető ki, hogy melyik periféria kért IT-t***.
- Az interrupt kiszolgáló rutinban ***a visszatérés előtt törölni kell az IT kérő periféria interrupt kérését***. (Az interrupt kérő jel H szint érzékeny.)
- Az IT rutinból az ***rti*** utasítással kell visszatérni. Az ***rti*** utasítás leszedi a stackről a visszatérési címet és a flag regiszter elmentett tartalmát. Utóbbit visszatölti a flag regiszterbe és a visszatérési címre ugrik. A ***visszatérés után az interrupt újból engedélyezve lesz***.

A MiniRISC megszakításrendszere

A MiniRISC inetrrupt elfogadása részletesen.

- A Mini RISC processzor vezérlőjének állapotgépe, ha az utasítás execute állapotában ***az IRQ vonalat 1-ben találja, és az IT elfogadás engedélyezett***, a FETCH állapot előtt ***beiktatódik egy interrupt elfogadás állapot*** (INT_REQ).

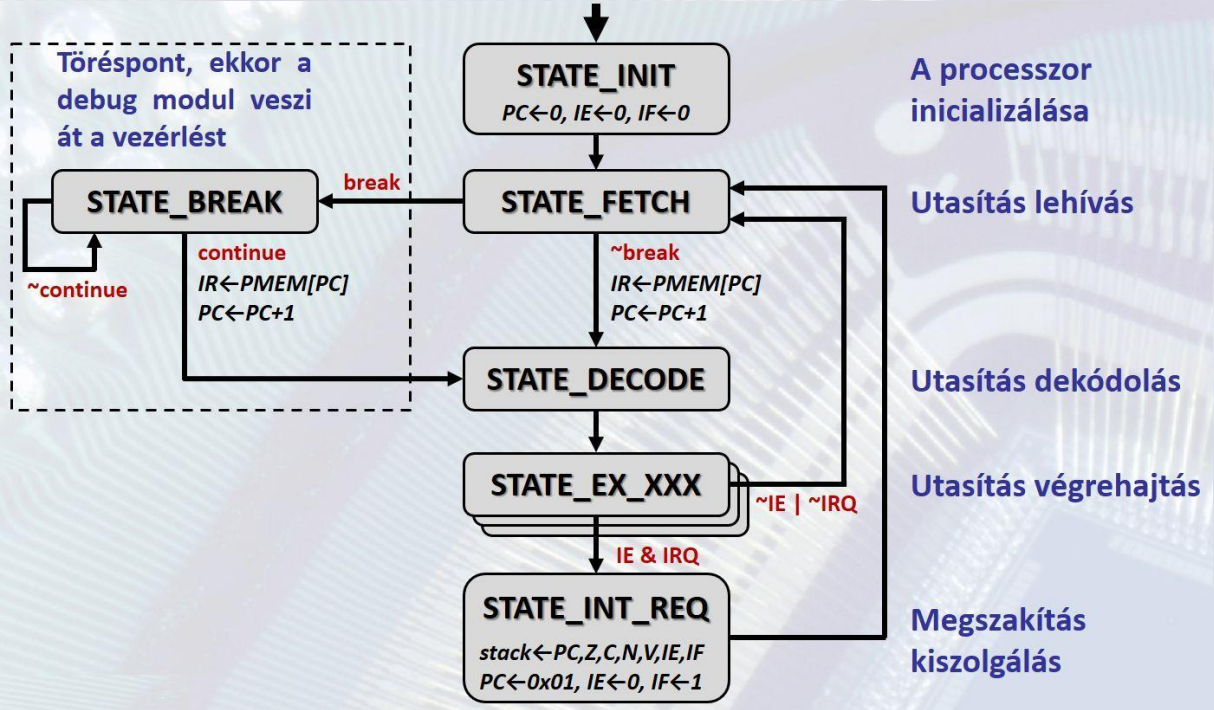

A MiniRISC megszakításrendszere

- **A megszakítás kiszolgálásának folyamata a MiniRISC processzor szempontjából a következő:**
  - A CPU ***észleli az IRQ vonal aktiválását***.
  - A CPU ***az aktuális utasítást végrehajtja.***
  - Ha ***IE = 1 és IRQ = 1***, akkor az ***EXECUTE fázis után belép az IRQ_REQ állapotba***. (Egyébként soha.)
  - ***Az IRQ_REQ állapotban*** lényegében ***végrehajt egy szubrutinhívást a megszakításvektor*** címére (PC=0x01). Egyúttal ***a visszatérési címet és állapotjelző biteket a hardver verembe menti*** (PC,Z,C,N,V,IE,IF)
  - PC = 0x01, **IE = 0** és IF = 1 állapottal végrehajtja az ISR megszakítás kiszolgáló rutinra ugró utasítást. Tehát letiltja a további IT-k elfogadását.

MiniRISC processzor – IT elfogadás

Az IT elfogadás időbeli lefolyása

- ***A PC értéke már a FETCH ciklus végén nő (PC+1 lesz), de ugrás*** vagy ***szubrutinhívás*** esetén a PC értéke módosul(hat) a végrehajtási (execute) fázisban is. (Az alábbi ábra ilyen esetet mutat.)
- Megszakításkérés kiszolgálása esetén ***az INT_REQ állapotban a PC-be betöltődik a megszakítás vektor (0x01), a STACK-be pedig a következő utasítás címe.*** (Az alábbi példában 0xAC.)
- Az aktuális utasítás végrehajtása 4 órajel ciklus hosszú:

  FETCH, DECODE, EXECUTE, INT_REQ

  Ugrás/szubrutin esetén is a következő lehívási (fetch) fázisra éppen időben megjelenik az új cím (0x01) a programmemória címbuszán és az INT_REQ állapotban az ugrás/szubrutin címét is a STACK-re tudja menteni.

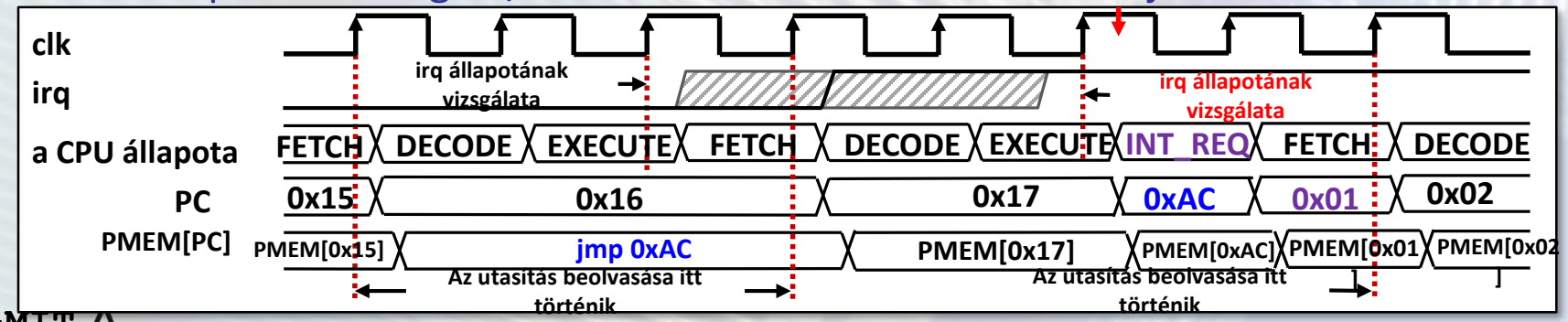

MiniRISC processzor – megszakítás

- A mintapéldában a főprogram 0x08-as címén lévő utasítást hajtja végre a CPU, amikor az IT kérést észleli.
- A STACK-re meneti 0x09 en levő utasítás (jsr print_str) címét és az IT belépési pontra ugrik (0x01), majd innen az ISR elejére (0x30: ustr_rx).
- Az ISR-t végrehajtja, majd az ***rti*** utasítás hatására a CPU a stackből kiveszi a visszatérési címet (0x09) és oda ugrik (folytatja a megszakított programot).

```
00:    jmp start
01:    jmp usrt_rx

02:  start:
02:    mov r0, #0
03:    mov LD, r0
04:    mov r0, #0x3b
05:    mov UC, r0
06:    sti
07:  loop:
07:    jsr delay
08:    mov r8, #str
09:    jsr print_str
0A:    jmp loop
```

IRQ

stack←{PC (0x09),flag-ek}
PC←0x01, IE←0

```
30:  usrt_rx:
30:    mov r15, UD
31:    mov LD, r15
32:    rti
```

{PC,flag-ek}←stack

Vektoros IT rendszer

- Az ***egyszerű IT rendszerben az IT forrás meghatározása lassú***, a közös IT rutinban történő státus lekérdezés miatt. Ezt a hátrányt küszöböli ki a vektoros IT rendszer. A vektoros IT rendszerben az IT kérő jelek fogadására egy külön ***IT vezérlőt*** (ITC) használnak.
- ***A vektoros IT rendszernél minden IT forráshoz külön IT rutin belépési cím*** tarozik, így az IT forrás meghatározása automatikus.
- ***A processzor*** az interrupt vezérlőtől az IT elfogadási ciklusban ***az IT forrást azonosító információt (IT vektort) kap.***
  - A periféria aktivizálja az interrupt vezérlő (ITC) hozzá tartozó IRQ vonalát.
  - Az ITC aktiválja a CPU IRQ vonalát.
  - A CPU kiadja az INTA jelet, ami alatt az ITC az adatbuszra teszi az IT vektort, amit a CPU beolvas.

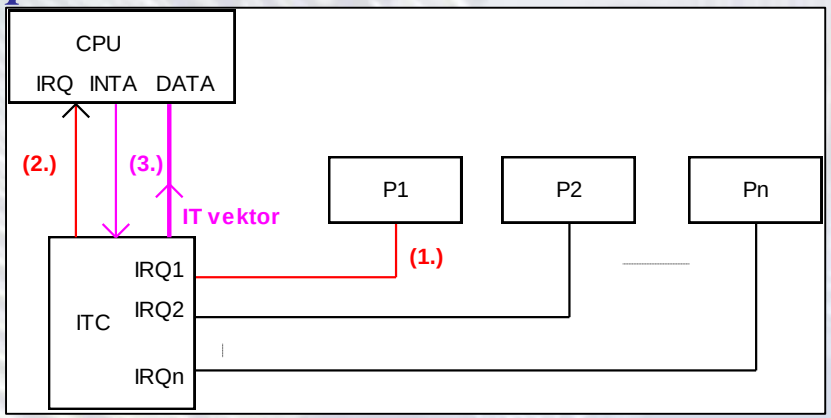

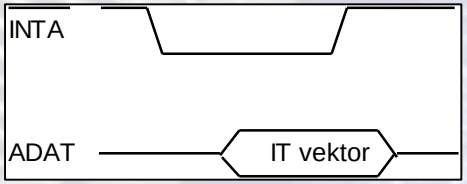

Vektoros IT rendszer

- ***Az egyik módszer szerint a CPU az IT vektor alapján határozza meg az IT belépési pontot és oda ugrik.***
- ***Az egyes IT forrásokhoz tartozó kezdőcímek általában a RESET belépési pont után helyezkednek el***, közvetlenül egymás után a kódmemóriában. (Két belépési pont között elfér egy ugró utasítás kódja.)
- A belépési pontokra ***a megfelelő IT rutinra ugró utasítást kell elhelyezni.***

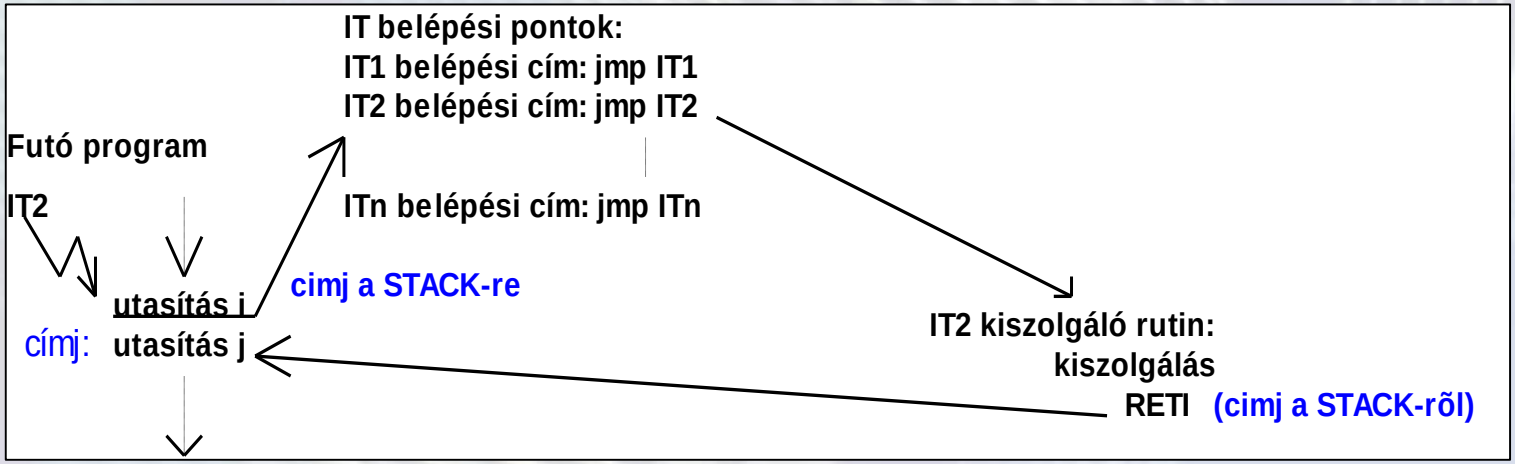

Vektoros IT rendszer

- Egy másik módszernél a CPU által kapott vektor ***egy IT vektor tábla*** valamelyik elemére mutat. ***A táblában az IT rutinok címeit kell elhelyezni.***
- A CPU a megfelelő cím kiolvasása után ***arra a címre ugrik, amit kiolvasott***.

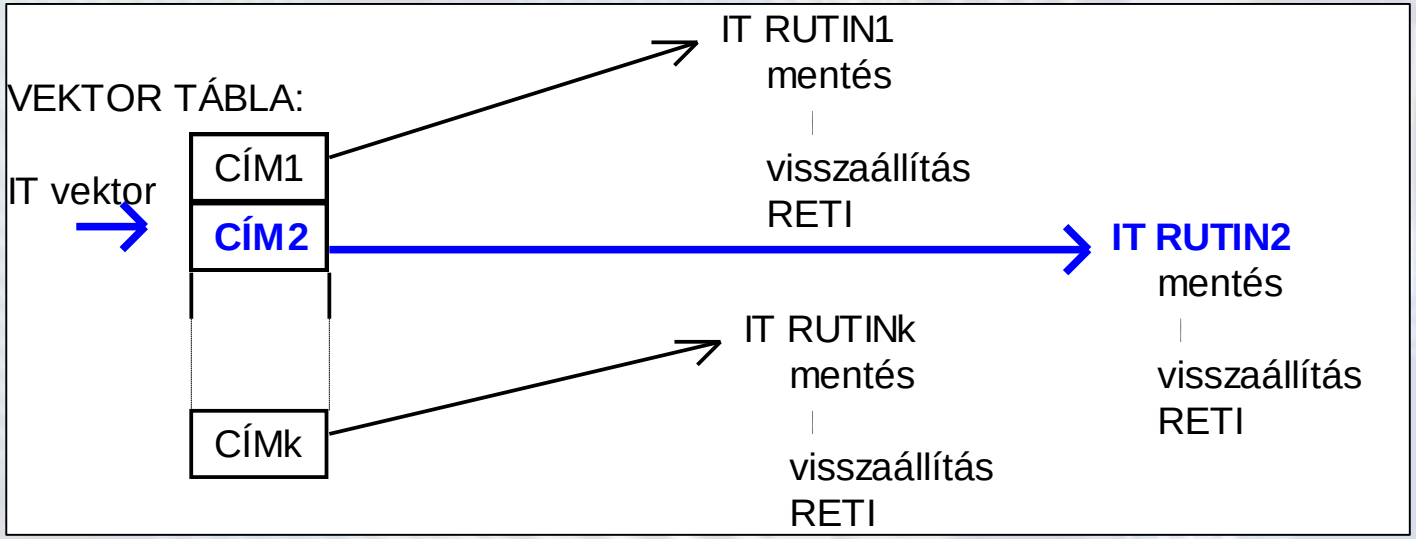

Vektoros IT rendszer

- A vektoros IT rendszer lehet többszintű is, ekkor egy magasabb prioritású IT megszakíthat egy alacsonyabb prioritásút.
- Azonos szintű kérések esetén a szinten belüli magasabb prioritású szakíthatja meg az alacsonyabbat. Többnyire 2 vagy 3 szint van.
- Az IT források szintjét felprogramozáskor szokás megadni, de a program megváltoztathatja.

Vektoros IT rendszer

- Az alábbi példában a főprogramot (legalacsonyabb szint) t1 időpontban megszakítja IT1.
- Az IT1-et a t2 időpontban megszakítja a nála magasabb prioritású IT2.
- IT2 t3 időpontban visszatér és folytatódik IT1.
- IT1 t4 időpontban visszatér és folytatódik a főprogram.

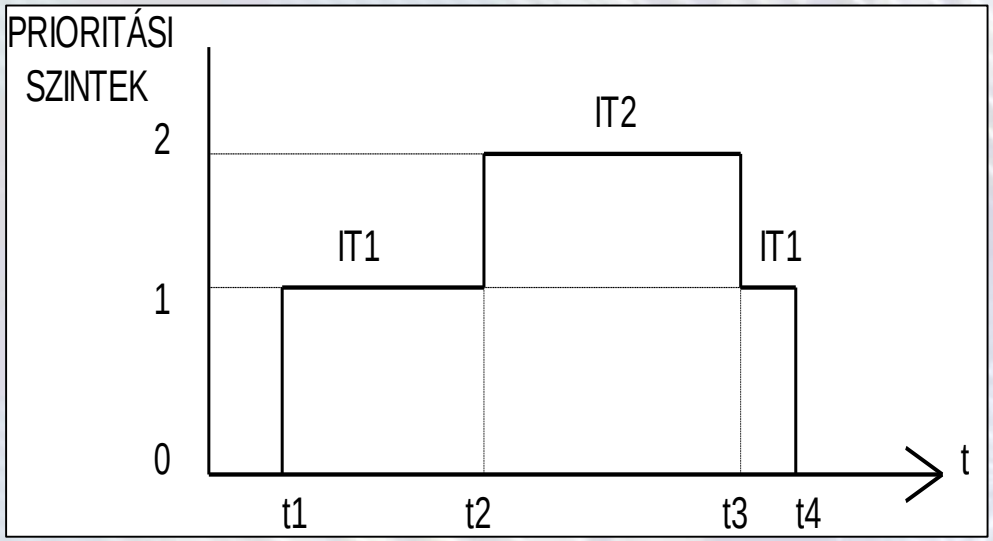

Programszervezési alternatívák

- **A megszakításrendszer tervezése a programszervezésre is hatással lehet**
  - A programok feladatai megoszlanak a főprogram és a periféria kiszolgálást végző ISR között.
  - Ennek szintjei a következők:
  - Az ISR csak a legszükségesebb perifériaműveleteket hajtja végre. Minden más a főprogramban történik.
  - Az ISR a minimális aktivitáson túl általános feladatokat is elvégez, a perifériához kapcsolódóan.
  - Az ISR tartalmazza az összes szükséges feladatot, a főprogram szinte egy aktivitás nélküli várakozó hurok. (Ez utóbbi nagyon ritkán használt szélsőség.)

Interruptos periféria illesztése

Interruptos periféria illesztése MiniRISC processzorhoz

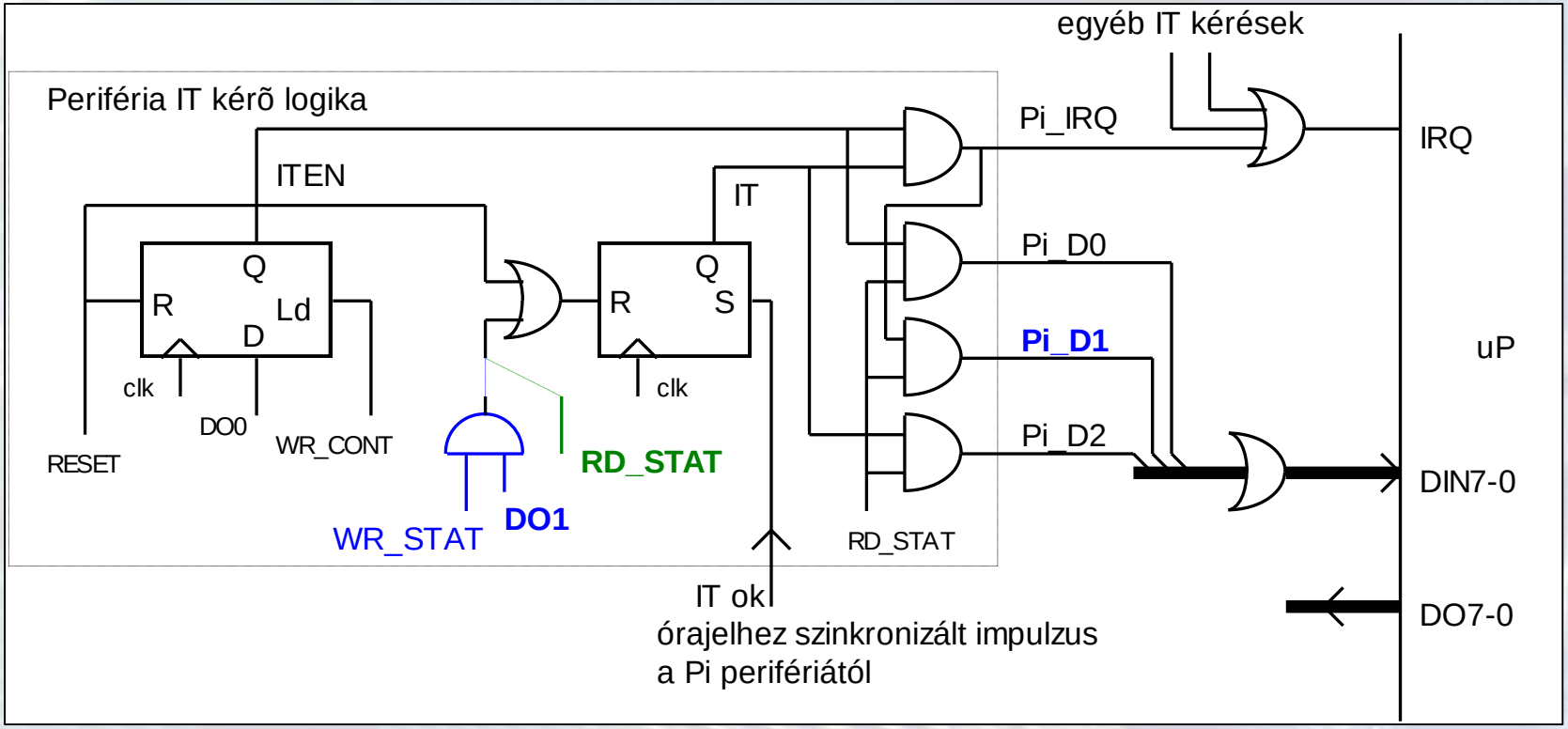

A cím és parancs dekódert (RD_STAT és WR_STAT) előállítását nem rajzoltuk fel.

Interruptos periféria illesztése

Interruptos periféria illesztése MiniRISC processzorhoz

- A perifériától jövő eseményt egy 1 órajel hosszú impulzus jelzi (pl. időzítés letelt).
- Az impulzus 1-be állítja az eseményt jelző státus bitet (IT).
- Az interrupt kérést egy programból írható üzemmód bit (interrupt engedélyező bit, ITEN) engedélyezi.
- Interrupt kérés akkor lesz, ha a Pi_IRQ =ITEN*IT = 1.
- Az IT kérést törlését okozhatja a státus regiszter visszaolvasása (*RD_STAT*), vagy okozhatja a státus regiszter címére írt, a törlendő IT bit helyén 1-et tartalmazó adat (***WR_STAT*DOi***). Mindkét megoldást felrajzoltuk.
- Az esemény jelző IT bitet és az ITEN bitet a RESET törli.

MiniRISC IT minta program

A Timer és BT perifériát IT-sen kezeljük. A Timer 0.5sec-onént kér IT. A BT minden BT0 változásra (lenyomás/felengedés) kér IT-t. Timer IT esetén meginvertálja az LD0 LED-et majd egy N=3-as modulusú szoftver számlálót dekrementál és ha az 0, akkor jelzést ad a főprogramnak az r13-ban. A Timer IT-t a státus kiolvasása automatikusan törli. A BT IT a kiolvasott BTIF visszaírásával törli a BT IT-t. Utána ellenőrzi, hogy a BT0 lenyomása okozta-e az IT-t. Ha igen, akkor meginvertálja az LD1 LED-et. A főprogram felprogramozza a perifériákat, majd a végtelen ciklusban ellenőrzi, hogy kapott-e jelzést a Tim IT-től (R13=1). Ha igen, akkor meginvertálja az LD7 LED-et és törli a jelzést (R13=0)

```
DEF LD  0x80
DEF TR  0x82
DEF TM  0x82
DEF TC  0x83
DEF TS  0x83
DEF BT  0x84
DEF BTIE 0x85
DEF BTIF 0x86
;7 6 5 4 3 2 1 0
;TIE TPS[2:0] - - TREP TEN (TC)
; 1       111    0 0   1      1
DEF TCINI 0b11110011
;TIT TPS[2:0] 0 TOUT TREP TEN (TS)
DEF TIT_MASK 0b10000000

DEF BT0 0x01   ;BT0 mask
DEF LD0 0x01
DEF LD1 0x02
DEF LD7 0x80
DEF N   3      ;software counter
               ;inic. value
      code
```

```
RESET:
   jmp main
ISR:mov r10, TS
   tst r10, #TIT_MASK
   jz ISR_next       ;Tim IT?
ISR_Tim:
   mov r10, LD
   xor r10, #LD0
   mov LD, r10       ;/LD0
   sub r12, #1
   jnz ISR_next
   mov r12, #N       ;sw counter tc
   mov r13, #1       ;signal to main progam
ISR_next:
   mov r10, BTIF
   mov BTIF, r10   ;clear BT IT-s
   mov r11, BT
   tst r10, r11    ;BT0 changed (BTIF0=1) and BT0 pressed (BT0=1)
   jz ISR_END    ;BT0 pressed?
ISR_BT:
   mov r10, LD
   xor r10, #LD1    ;/LD1
   mov LD, r10
ISR_END:
   rti               ;not rts!!!
```

```
main:
      mov r0, #121  ;0.5 sec signal
      mov TR, r0    ;inic. value
      mov r0, #TCINI
      mov TC, r0      ;control reg.
      mov r0, #BT0
      mov BTIE, r0  ;enable BT0 IT
      mov r0, #0
      mov LD, r0    ;LED clear
      mov r12, #N   ;IT sw. counter init
      mov r13, #0   ;signal from IT
      sti           ;global IT eng.
loop:               ;endless cycle
      tst r13, #1
      jz loop       ;signal from IT?
      cli           ;disable IT-s
      mov r0, LD
      xor r0, #LD7
      mov LD, r0      ;/LD7
      mov r13, #0     ;clear signal
      sti             ;enable IT-s
      jmp loop
```

Digitális technika
12. EA vége